

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

PRILAGAJANJE BIVALIŠČ ZA STAROST

angleško: *age-friendly living environment, adapting living environment for elderly*
 nemško: *Wohnen im Alter, Wohnraumanpassung im Alter*

Človek naj bo čim bolj samostojen v vsakdanjem življenju tudi ob starostnem pešanju, invalidnosti, duševni ali drugačni omejitvi. To načelo, ki je danes splošno sprejeto, izhaja iz osnovne človeške potrebe po osebni samostojnosti in razvoju v skladu z njegovimi individualnimi zmožnostmi, potrebami in razmerami. Po tem načelu razviti svet usmerja prilagajanje bivalnega prostora za starost. To prizadevanje je eden od najuspešnejših programov za obvladovanje nalog ob staranju prebivalstva v 21. stoletju. Širi se v tri smeri:

1. prilagajanje stanovanj in hiš za čim samostojnejše življenje v starosti;
2. gradnja oskrbovalnih ustanov za prijazno bivanje v starosti in lažje oskrbovanje;
3. urbanistično prilagajanje mest in podeželskih krajev za stare in druge gibalno ovirane ljudi.

Sredino 20. st. je obvladovala industrijska miselnost, ki je tudi pri gradnji stanovanj, ustanov in sosesk izhajala iz materialne funkcionalnosti, specializirane delitve dela in čim večjega dobička. Stanovanja in hiše, ustanove in delovni prostori ter urbanistična urejenost sosesk niso bili ugodni za starejše, invalide in otroke, za človeško povezovanje v družini in skupnosti, za sodelovanje zaposlenih in z uporabniki ustanov. To se je izrazito kazalo tudi pri oskrbovalnih ustanovah tako imenovane druge in tretje generacije z bolnišnično-hotelsko zasnovo

in s funkcionalistično oskrbo, ko se dnevno zvrsti ob postelji starega človeka serija neosebni storitev po normativih in standardih. Proti koncu stoletja so naredili preboj iz tega starosti neprijaznega koncepta nekateri pionirski arhitekti (npr. Hans Peter Winter) in razvojno usmerjene oskrbovalne ustanove v Evropi. Razvijati se je začela arhitektura oskrbovalnih ustanov tako imenovane četrte generacije, katere središče je oskrbovalna skupina po vzoru družinskega doma z odnosno nego in oskrbo, in pete generacije, ki dodaja temu še sistemsko vpetost v sožitje s krajevno skupnostjo.

Na prelomu iz 20. v 21. stoletje so OZN, Svetovna zdravstvena organizacija in EU usmerile posebno pozornost v reševanje zahtevnih nalog ob prihajajočem staranju evropskega in nato svetovnega prebivalstva. V tesnem sodelovanju s psihosocialno, z zdravstveno ter z arhitekturno in infrastrukturno gerontologijo (kongresi IAGG) je bil v prvem desetletju 21. stoletja oblikovan svetovni program *starosti prijaznih mest in podeželskih občin*. Med osmimi področji starosti prijaznega razvoja skupnosti so prva tri izrazito prostorska (stavbne in zunaj stavbne površine, prevoz in bivališča), ostalih pet pa je odvisnih od njih (upoštevanje in socialna vključenost, družabno življenje, komuniciranje in informiranje, družbeno udejstvovanje in zaposlitvene možnosti ter storitve skupnosti in zdravstvene storitve). Svetovna mreža starosti prijaznih skupnosti izhaja iz izkušnje, da na politično-zakonodajni, gospodarsko-finančni, znanstveni, izobraževalni in drugih ravneh globalno zagotavlja pretok znanja, izkušenj in sredstev, medtem ko se stvarne izboljšave življenja in sožitja v

smeri starosti prijazne skupnosti lahko dogajajo edinole na lokalni ravni (*Misli globalno, ukrepaj lokalno!*). Tudi v Sloveniji inovativno deluje v povezavi s svetovno slovenska mreža starosti prijaznih mest in občin, ki jo strokovno suportira Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.

Tretji močan tok v sodobnem prilagajanju bivališč na starost je staranje baby boom generacije, ki je navajena udobja in zahtevna. Stanovanja nima prilagojenega na starostno pešanje, tudi sama v sebi na to ni bila psihosocialno pripravljena. Po upokojitvi se o svojih potrebah za kakovostno in samostojno staranje naglo ozavešča, trg storitev pa temu sledi z naglim razvojem tudi na področju prilagajanja stanovanj. Množijo se priročniki o smiselnih prilagoditvah in podjetja za njihovo izvedbo. Na trgu je čedalje več pripomočkov za varno življenje v svojem stanovanju ob starostnem pešanju. Razvijajo se strokovni programi za samostojno in varno življenje v starosti; pri nas je npr. Inštitut Antona Trstenjaka razvil in širi na terenu program za *preprečevanje padcev v starosti*, v katerem je velik del vsebine posvečen pregledu svojega stanovanja in njegovemu prilagajanju za varno življenje (tudi program *Varno staranje* je deloma posvečen temu).

Ljudje so od pradavnine težili, da so njihove hiše in druga bivališča varna, funkcionalna in lepa. V *stoletju starih ljudi* se ta težnja ravna po novem poudarku, ki je značilen za ta čas – da so bivališča varna, funkcionalna in lepa za starajoče se ljudi,

ki jim pešajo gibalne in druge sposobnosti; če je njihovo bivališče temu prilagojeno, živijo najlažje, najzadovoljnejše in najvarneje na svojem domu, ki so ga najbolj navajeni. Prilagajanje stanovanj in hiš sodi danes med najučinkovitejše načine za obvladovanje nalog ob staranju prebivalstva. Evropske države so se v zadnjih letih usmerile v strokovno in finančno pomoč ljudem pri prilagajanju njihovih stanovanj in hiš za starost. Pri tem se kažejo velike koristi in uspehi, podobno kakor pred tem pri energetske sanaciji stanovanj in hiš.

Nabralo se je že veliko dobrih izkušenj in smernic za starosti prijazno bivališče, npr. za starost je primerna nastanitev v pritličju ali v višjih nadstropjih z dvigalom, stanovanje naj bo brez pragov in drugih ovir pri hoji ali vožnji z vozičkom, naj bo brez stopnic, kopalnica naj bo dostopna z vozičkom, opremljena z ročaji in s čim nižjo kopalno kadjo (ravna s tlemi ali nizek tuš), ima naj stabilen sedež, omare v kuhinji in drugod naj bodo čim bolj na dosegu rok v višini pasu in glave, da ni potrebno veliko pripogibanja ali vzpenjanja, vrata naj bodo dovolj široka za prehod vozička ipd.

V Evropi in drugod po svetu so v dveh desetletjih sistematičnega prizadevanja za starosti prijazno urejanje stanovanj, hiš in javnih ustanov ter pri urbanističnem urejanju sosesk in celotne infrastrukture dosegli izjemne uspehe; primer tega je npr. Bielefeld v severni Nemčiji.

Jože Ramovš